

nr **38**

skrypty
belfra

Dolnośląski Ośrodek
Doskonalenia
Nauczycieli
we Wrocławiu
Filie w Jeleniej
Górze, Legnicy,
Wałbrzychu

dr Witold Pietruk

Znaczenie nauk społecznych w rozwoju praktyki poradnictwa zawodowego i ich wychowawczy charakter

Przeglądając literaturę dotyczącą wszystkich zjawisk i procesów poradniczych, można zauważyć, że pojawiają się tam dwa terminy: poradnictwo, doradztwo, jak również orientacja zawodowa. Czasem są używane jako synonimy, a czasem nadaje się im znaczenie odmienne. Zwracając uwagę na wychowawczy charakter tego procesu należy podkreślić, iż według K. Lelińskiej, poradnictwo zawodowe to działania wielu instytucji, których celem jest pomoc i wsparcie uczniów oraz dorosłych w podejmowaniu decyzji edukacyjnych i zawodowych. Traktowana jest ona jako działalność obejmująca swym zasięgiem orientację zawodową¹. Nie jest ograniczona do jakiejś grupy wiekowej lub zawodowej, ale dotyczy ludzi młodych, którzy wiedzą jaki zawód jest dla nich odpowiedni, jak również dorosłych pragnących zmienić zawód².

Ta sama autorka definiuje poradnictwo zawodowe jako system długofalowych i wieloetapowych działań wychowawczych, które towarzyszą człowiekowi w trakcie jego rozwoju zawodowego. Uważa ona, że poradnictwo obejmuje całokształt zadań związanych z udzielaniem uczniom i dorosłym pomocy w planowaniu, tworzeniu i rozwoju kariery zawodowej³. J. Szczepański definiuje karierę zawodową jako ciąg pełnionych funkcji, zajmowanych pozycji i stanowisk pracy, stanowiących współcześnie główny kierunek rozwoju człowieka, który dana jednostka indywidualnie, świadomie realizuje na przestrzeni całego życia. Rozwój człowieka trwa przez całe życie, a odzwierciedleniem tego faktu jest kariera zawodowa⁴.

Według E. Podoskiej-Filipowicz poradnictwo zawodowe zajmuje się udzielaniem indywidualnych porad z wykorzystaniem badań psychologicznych w zakresie prawidłowego wyboru zawodu, przygotowania zawodowego, doskonalenia lub zmiany kwalifikacji⁵.

Z. Wołk formułuje definicję porady następująco: „Porada jest metodą, w trakcie której doradca i uczeń współpracują ze sobą, wymieniają poglądy, próbują dojść do skutecznego rozwiązania problemu w taki sposób, aby uczeń sam mógł podjąć decyzję co do dalszych działań. Jest stosowana w poradnictwie indywidualnym, gdzie dyskrecja, wyrozumiałość, życzliwość stanowią ważne elementy współpracy doradcy z uczniem. Spełnia ona głównie funkcję informacyjną i poznawczą (udzielanie informacji, uzyskanie nowej wiedzy), funkcję komunikacyjną (relacja interpersonalna), funkcję eksploracyjną (odkrywanie problemów i siebie). Może ona mieć różny przebieg, jak i czas trwania w zależności od problemu, z którym zwraca się uczeń oraz od jego cech osobowych”⁶.

Wielu badaczy uważa, że poradnictwo zawodowe jest procesem dynamicznym, przygotowującym do realizacji zawodowej, która zaczyna się już w okresie przedszkolnym i ma charakter ciągły. Pomaga przy wyborze zawodu⁷. Dlatego w edukacji stanowi ważną metodę pracy, która polega na przygotowaniu młodzieży do trafnego wyboru szkoły i zawodu⁸.

Z kolei S. Szajek uważa, że poradnictwo zawodowe jest metodą działania rodziców, nauczycieli, wykwalifikowanych doradców zawodowych, psychologów, w tym również wszystkich pracowników poradni, która polega głównie na udzielaniu młodzieży rad i pomocy w podjęciu świadomej, swobodnej i prawidłowej decyzji dotyczącej wyboru zawodu i uzyskania odpowiednich kwalifikacji⁹. Podobne rozumienie tego terminu spotykamy

1 K. Lelińska, *Orientacja i poradnictwo zawodowe w nowym systemie oświaty*, [w:] *Pedagogika Pracy. Doradztwo zawodowe*, red. H. Bednarczyk, J. Figurski, M. Żurek, WSPZNP, Wydawnictwo ITE, Warszawa – Radom 2005, s. 191.

2 R. Parzęcki, *Podstawy wiedzy o edukacji i poradnictwie zawodowym*, Włocławek 1999, s. 78.

3 K. Lelińska, *Założenia i kierunki rozwoju poradnictwa zawodowego w warunkach reformy*, „Problemy Poradnictwa” 1999, nr 2 (11), Politechnika Warszawska, s. 28–29.

4 A. Małecka, *Doradztwo zawodowe w procesie kierowania indywidualnej ścieżki kariery zawodowej* [w:] *Poradnictwo zawodowe w OHP i szkołach*, red. M. Najdychor, M. Żurek, E. Żywiec-Dąbrowska. Zeszyt nr 3, Warszawa 2007, s. 69.

5 E. Podoska-Filipowicz, *Zarys zawodoznawstwa, orientacji i poradnictwa zawodowego*, Wydawnictwo WSHiT w Częstochowie, Częstochowa 2008, s. 68.

6 Z. Wołk, *Poradnictwo zawodowe w edukacji młodzieży*, Zielona Góra, 2006, s. 189; 228–229.

7 A. Malenda-Iwankiewicz, *Zmiany na rynku pracy i planowanie kariery zawodowej. Nowe wyzwania dla poradnictwa zawodowego*, [w:] *Być doradcą! Doświadczenia i refleksje*, red. E. Siarkiewicz, B. Wojtasik, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław 2008, s. 155.

8 J. Wilsz, *Znaczenie nieukształtowanych cech osobowości człowieka w procesie kształcenia przedzawodowego*, Wydawnictwo WSP, Częstochowa 1996, s. 151–152.

9 S. Szajek, *System organizacji i poradnictwa zawodowego*, PWN, Warszawa 1989, s. 35.

w pracach K. Lelińskiej, która uważa, iż poradnictwo zawodowe w edukacji jest istotnym elementem pracy szkół i instytucji wspomagających, takich jak poradnie psychologiczno-pedagogiczne, które świadczą usługi w zakresie udzielania porad zawodowych przez diagnozowanie możliwości indywidualnych uczniów, ich zainteresowań, uzdolnień¹⁰. Zbliżone stanowisko można również znaleźć w pracach W. Rachalskiej, która określa poradnictwo zawodowe jako proces wychowawczy, trwający w ciągu całego życia, pomagający człowiekowi świadomie i samodzielnie planować i realizować karierę zawodową. Jest ono sformułowaniem odnoszącym się do czasów współczesnych, gdzie człowiek zmuszony jest podejmować decyzje zawodowe wiele razy w ciągu całego życia¹¹.

Według innego autora R. Lamba poradnictwo zawodowe stanowi pomoc w lepszym zrozumieniu siebie, zdobyciu wiedzy o świecie, pracy, zmianie lub dostosowaniu do wymagań, jakie stawia praca¹². Obejmuje profesjonalną pomoc w przygotowaniu do zawodu, wspiera klientów w wyznaczaniu kierunku rozwoju zawodowego, ale również przygotowuje go na możliwość zmiany tego kierunku¹³. Zatem poradnictwo zawodowe jest procesem pomagania, co podkreśla również w swojej definicji A. Kargulowa. Zdaniem autorki poradnictwo zawodowe jest działaniem zaplanowanym przez osoby, które poszukują pomocy¹⁴. Autorka uważa, że poradnictwo jest systemem czynności ludzkich, służy rozwiązywaniu problemów życiowych. Działania te w stosunku do osoby radzącej się, są podejmowane przez doradcę, ale udział osoby radzącej się jest dobrowolny¹⁵. Ma charakter relacyjny między doradcą a klientem, co ułatwia klientowi poznanie własnych myśli, uczuć, zachowań, poznanie swoich mocnych stron, tak, by mógł on działać efektywnie i podejmować właściwe decyzje zawodowe¹⁶. Zatem jest to według R. Lamba – proces, w którym doradca zawodowy i klient pracują wspólnie w taki sposób, aby osoba radząca się mogła się zmienić dostosować do wymagań, jakie stawia rynek pracy, zrozumieć siebie i wiedzę o świecie pracy¹⁷. Są to jak pisze A. Bańka usługi, które polegają na pomaganiu człowiekowi w każdym wieku, na dowolnym etapie życia w dokonywaniu wyborów w zakresie edukacji, szkoleń oraz wyboru zawodu. Jest działaniem stanowiącym integralną część całego procesu kształcenia i wychowania, polegającym na udzielaniu pomocy ułatwiającej przystosowanie się do współczesnego rynku pracy oraz instytucji¹⁸.

W procesie tym poradnictwo spełnia wiele funkcji. Do najważniejszych należy funkcja kształcąca umiejętności, polegające na dostarczaniu wiedzy o pracy i zawodach oraz drogach do nich prowadzących. Ponadto pełni funkcję wychowawczą, kształtującą postawy wobec pracy, funkcję motywacyjną, motywującą do dalszego działania związanego z wyborem zawodu, podejmowaniem pracy zawodowej i dążeniu do perfekcji w zawodzie. Pełni również funkcję poznawczą, polegającą na poznawaniu własnej osobowości i kształtowaniu samooceny. Wiąże się ona z funkcją diagnostyczną oraz funkcją kreatywną, polegającą na rozwoju zawodowym człowieka, kształtowaniu jego cech osobowości. Pełni również funkcję informacyjną, polegającą na upowszechnianiu wiedzy zawodoznawczej wśród nauczycieli, rodziców i innych osób mających wpływ na rozwój zawodowy dzieci, młodzieży i dorosłych. Ponadto spełnia funkcję kwalifikacyjną, polegającą na kierowaniu osób zdolnych bądź niezdolnych do wykonywania określonego zawodu, jak również na ukierunkowaniu drogi dalszego kształcenia. Posiada terapeutyczny charakter, polegający

10 K. Lelińska, *Założenia i kierunki rozwoju poradnictwa zawodowego...*, s. 28–29.

11 W. Rachalska, *Poradnictwo wobec problemów jednostki i rynku pracy*, "Pedagogika Pracy" 2001, nr 38, s. 38.

12 Lamb R., *Poradnictwo zawodowe w zarysie*, „Zeszyt informacyjno-metodyczny doradcy zawodowego”, Krajowy Urząd Pracy, Warszawa 1998, Nr 9, s.13.

13 Kwieciński Z., *Tropy – Ślady – Próby. Studia i szkice z pedagogiki pogranicza*, Poznań-Olsztyn 2000, s.269.

14 A. Kargulowa, *Przeciw bezradności. Nurty- opcje –kontrowersje w poradnictwie i poradoznawstwie*, [w:] *Całozyciowe poradnictwo dla nauczycieli*, red. Z. Wołk, Uniwersytet Zielonogórski, Zielona Góra 2009, s. 199–200.

15 Cz. Plewka, *Poradnictwo zawodowe na różnych etapach zawodowego rozwoju jednostki*, [w:] *Poradnictwo zawodowe w teorii i praktyce*, red. R. Parzęcki, Gdańsk 2010, s. 196-197.

16 A. Paszkowska-Rogacz, *Warsztat pracy europejskiego doradcy kariery zawodowej*, KOWEŻIU, Warszawa 2002, s. 12 – 13.

17 D. Pietrzak, *Aktywizacja zawodowa i społeczna osób z niepełnosprawnościami*, [w:] *Poradnictwo zawodowe dla osób z grupy szczególnego ryzyka. Wybrane aspekty*, red. D. Kukła, Ł. Bednarczyk, Difin, Warszawa 2010, s. 22.

18 A. Bańka, *Nowe kierunki rozwoju współczesnego poradnictwa zawodowego. Poradnictwo zawodowe a doradztwo kariery*, „Poradnictwo w sieci”, publikacja on-line, 2008, s. 1–2.

na postępowaniu profilaktycznym, kompensacyjnym i stymulującym, szczególnie w trudnych przypadkach związanych z wyborem czy zmianą zawodu¹⁹. Ta ostatnia występuje wówczas, gdy wymaga tego stan psychiczny osoby radzącej się²⁰.

Wielość funkcji spełnianych przez poradnictwo zawodowe powoduje, że działalność tego rodzaju nie jest jednorazowym aktem, ale procesem trudnym i trwającym długi czas, w trakcie którego poszukuje się różnych rozwiązań. W konsekwencji ułatwia on dokonywanie właściwych wyborów, uczy świadomego kierowania własnym losem²¹. Pomaga, jak pisze A. Jones, poszczególnym osobom „osiągnąć większą dojrzałość poprzez nauczenie się brania odpowiedzialności i podejmowania decyzji za siebie samego”²².

Podsumowując należy stwierdzić, iż poradnictwo zawodowe jest celowym, systematycznym i długotrwałym procesem, zmierzającym do kształtowania kariery zawodowej młodzieży i osób dorosłych poprzez stwarzanie możliwości wychowywania do zawodu i pracy. Obecnie człowiek jest zmuszony podejmować decyzje zawodowe wiele razy w ciągu całego życia, zmieniając miejsca pracy, zawód, czy też doskonaląc własne kwalifikacje zawodowe. Jest to zatem poradnictwo łączące działania poradnicze oraz instytucje edukacji, zatrudnienia i rynku pracy, spełniające funkcję powszechności, bezpłatności w korzystaniu z usług oraz przestrzegające prawa do wolnego wyboru i miejsca pracy.²³ Przez D. Browna i L. Brooksa poradnictwo kariery jest definiowane jako „proces interpersonalny, którego celem jest towarzyszenie jednostce w sytuacji rozwoju kariery”. Rozwój kariery zawodowej jest tu rozumiany jako proces wyboru i przystosowania do zawodu, trwający przez całe życie i pozostający w interakcji z innymi rolami człowieka, oparty na rozwiązywaniu problemów rozwoju zawodowego²⁴.

Należy zatem podkreślić, iż prezentowany przez wyżej wymienionych autorów wychowawczy charakter poradnictwa zawodowego jest istotny i potrzebny w pracy szkolnego doradcy zawodowego z uczniami. Działalność poradnictwa w takim rozumieniu przejawia się w oddziaływaniach wychowawczych, a nie tylko w udzielaniu jednorazowej porady²⁵.

Z kolei doradztwo zawodowe traktowane jest jako termin zamienny. Takie stanowisko prezentuje W. Czerepniak-Walczak, która uważa doradztwo za proces społeczny. Jego celem jest wspomaganie człowieka w samodzielnym osiągnięciu przez niego dojrzałości poprzez rozwijanie racjonalności, krytycyzmu i odwagi w ocenie i wyborach²⁶.

Zdaniem A. Kargulowej i K. Ferenz różnice między tymi dwoma pojęciami zależą w dużym stopniu od tego, czy dany problem jest dostrzegany przez doradcę czy radzącego się. Jeżeli osoba mająca problem, sama szuka pomocy, dotyczy to poradnictwa zawodowego. Jeżeli pojawia się w świadomości doradcy, wtedy on sam zauważa problem, sam proponuje pomoc i zaczyna interweniować. Dotyczy to wtedy doradztwa zawodowego²⁷.

Według K. Lelińskiej doradztwo zawodowe stara się pomóc „udzielając indywidualnej porady zawodowej na kolejnych etapach dokonywania wyboru typu szkoły, kierunku kształcenia, zatrudnienia, przekwalifikowania się, ponownego zatrudnienia w przypadku utraty pracy”²⁸. W takim znaczeniu byłby to ostatni etap poradnictwa zawodowego,

19 G. Wieczorek, A. Woźniak-Krakowian, *Rola i miejsce szkolnego doradcy zawodowego w systemie oświaty w opinii kadry kierowniczej placówek edukacyjnych*, [w:] *Współczesne paradygmaty doradztwa zawodowego w zastosowaniu praktycznym*, red. H. Skłodowski, SWSZ Przedsiębiorczości i Zarządzania, Łódź 2006, s. 177–178.

20 J. Minta, *Poradnictwo światem uczenia się*, [w:] *Poradcznictwo – kontynuacja dyskursu*, red. A. Kargulowa, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2009, s. 223.

21 S.T. Gladding, *Poradnictwo zawodowe – zajęcia wszechstronne*, Urząd Pracy, Warszawa 1994, s. 10.

22 Cyt. za S. Murgatroyd, *Poradnictwo i pomoc*, Wydawnictwo Zys i S-ka, Poznań 2000, s. 17.

23 R. Parzęcki, *Poradnictwo zawodowe w kształtowaniu kariery zawodowej*, [w:] *Pedagogika pracy w kontekście integracji europejskiej*, red. U. Jeruszka, H. Bednarczyk, WSP Towarzystwo Wiedzy Powszechnej w Warszawie, Warszawa 2003, s. 140–141.

24 Za: D. Brown, L. Brooks, *Career Counselling Techniques*, Boston, Allyn and Bacon, 1990, s. 5.

25 R. Parzęcki, *Wspomaganie uczniów w wyborze zawodu i kierunku kształcenia komponentem procesu poradnictwa zawodowego*, „Wychowanie na co dzień” 2004, nr 7–8, s. 23.

26 M. Czerepaniak-Walczak, *Doradztwo w reformowanej szkole- gimnazjum jako ośrodek doradztwa*, [w:] *Podejmowanie decyzji zawodowej przez młodzież i osoby dorosłe w nowej rzeczywistości społeczno- politycznej*, red. B. Wojtasik, Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2001, s. 64.

27 Por. A. Kargulowa, K. Ferenz, *Społeczny kontekst poradnictwa: poszukiwanie szans dla poradnictwa w działalności kulturalno- oświatowej*, Warszawa 1991, s. 37–39.

28 K. Lelińska, *Zawodowstwo w planowaniu kariery*, Warszawa 2006, s. 31.

zajmujący się świadczeniem pomocy w dokonywaniu kolejnych decyzji wyboru szkoły, zawodu lub pracy w formie indywidualnej porady zawodowej. Porada zawodowa wymaga interakcji zachodzącej między radzącym się, uczniem bądź dorosłym i udzielającym porady, doradcą zawodowym²⁹. Podstawą porady są informacje zwrotne o danej osobie, która udziela pomocy, jej zainteresowaniach, zdolnościach, cechach charakteru, temperamencie, stanie zdrowia itp. na podstawie badań zawodoznawczych, wyników badań lekarskich, rozmów i innych danych. Są to również informacje o możliwościach kształcenia, wymaganiach stawianych kandydatom na stanowisko pracy, możliwościach zatrudnienia, przekwalifikowania itp. Niezmiernie istotnym elementem porady jest przekazywanie tych informacji w odpowiedni sposób, aby osoba ich nie odrzuciła³⁰.

Przyjmując, że doradztwo zawodowe jest procesem pomagania, należy zatem wyjaśnić pojęcie pomocy. Będzie ono rozumiane za A. Bańką „jako zbiór aktywnych działań realizujących z góry założone wartości humanistyczne (ludzkie), akceptowane w danej kulturze, których celem jest radzenie sobie z trudnościami, pokonywanie ich, komunikowanie faktów i problemów, doradzanie, decydowanie, motywowanie (nakłanianie, zachęcanie)”³¹. Główną rolę w procesie pomagania odgrywają wartości ludzkie, które zawsze stoją nad wartościami ekonomicznymi. Pomaganie ludziom, niesienie im pomocy pozwala na dokonywanie przez nich zmian. Mogą być one niewielkie lub też dotyczyć znacznej zmiany sposobu myślenia. Celem pomocy jest wspieranie danej osoby w przejmowaniu większej kontroli nad swoim życiem³².

B. Wojtasik podobnie jak A. Kargulowa uznaje, że doradztwo jest terminem węższym niż poradnictwo i jako takie określa tylko poradnictwo dyrektywne, czyli instrumentalne. W poradnictwie tym osobą aktywną jest doradca, który informuje i kieruje. Radzący się jest osobą bierną i mało samodzielną, podporządkowaną doradcy³³. Do takiego rozróżnienia przychyliam się w swoich rozważaniach na temat poradnictwa, podobnie jak V. Drabik-Podgórna, używając terminu „poradnictwo zawodowe”, a nie „doradztwo”³⁴.

Pojęciem często traktowanym na równi z poradnictwem zawodowym jest orientacja zawodowa. Występuje ona w połączeniu z pojęciem poradnictwa zawodowego. Choć to, czy jest stosowana łącznie, czy też nie, zależy od przyjętej definicji danego pojęcia. Stanowisko takie można znaleźć w pracach T. Nowackiego, który uważa, że poradnictwo zawodowe należy utożsamiać z orientacją zawodową, która polega na pomaganiu w planowaniu decyzji osobom w wieku szkolnym, pozaszkolnym przez dostarczenie przydatnej wiedzy oraz praktyczne zaznajomienie z trudnościami, na które napotyka człowiek, podejmując trudne decyzje zawodowe³⁵. Zwolenniczką tego stwierdzenia okazuje się być A. Kargulowa, która uznaje je za formę pomocy udzielanej osobom znajdującym się w „trudnej sytuacji życiowej”. Nie potrafią oni samodzielnie podjąć decyzji zawodowej z powodu braku umiejętności rozpoznawania własnych predyspozycji, gromadzenia informacji o rynku pracy ze względu na bariery ekonomiczne³⁶.

Niektórzy polscy autorzy uważają, że orientacja zawodowa jest w stosunku do poradnictwa zawodowego terminem nadrzędnym. Takie stanowisko prezentują m.in. S. Szajek, oraz J. Włodek-Chronowska. W takim ujęciu orientacja zawodowa jest utożsamiana z procesem wychowawczym i oznacza działalność, która prowadzi do trafnego wyboru zawodu, polegającą na celowości, systematyczności i długotrwałej pomocy. Jej celem jest m.in. uświadomienie konieczności racjonalnego planowania swojej przyszłej drogi zawodowej³⁷. Podobne stanowisko znaleźć można w pracach K. Lelińskiej oraz E. Podoskiej - Filipowicz, które określają orientację zawodową jako zespół działań pomocowych,

29 Zob. B. Baraniak, *Współczesna pedagogika pracy. Z perspektywy edukacji. Pracy i Badań*, Warszawa 2013, s. 131–132; B. Wojtasik, 1997, s. 169–170.

30 K. Lelińska, *Orientacja i poradnictwo zawodowe...*, s. 192.

31 A. Bańka, *Bezrobocie: podręcznik pomocy psychologicznej*, Poznań 1992, s. 15–17.

32 S. Murgatroyd, *Poradnictwo i pomoc*, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 2000, s. 15–16.

33 B. Wojtasik, *Doradca zawodu. Studium teoretyczne z poradownictwa*, Wrocław 1993, s. 9–10.

34 V. Drabik-Podgórna, *Innowacja edukacyjna w poradnictwie zawodowym. Aplikacje rozwiązań francuskich*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2005, s. 80.

35 T. Nowacki, *Znaczenie wiedzy i pedagogiczne problemy poradnictwa zawodowego*, [w:] *Doradca zawodowy w środowisku bezrobotnych*, red. E. Sarzyńska, Lublin 2007, s. 16–17.

36 A. Kargulowa, *Zmiany w orientacji i poradnictwie zawodowym*, „Pedagogika Pracy” 1994, nr 23, s. 117.

37 S. Szajek, *Orientacja i poradnictwo zawodowe*, PWN, Warszawa 1979, s. 56–59; J. Włodek-Chronowska, *Poradnia wychowawczo-zawodowa w systemie orientacji zawodowej*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne 1980, s. 28–29.

prowadzących do prawidłowego wyboru zawodu i rozpowszechniania informacji o zawodach³⁸. E. Podoska-Filipowicz podkreśla, że dotyczy ona również przygotowania człowieka do nabycia umiejętności zmiany kwalifikacji zawodowych, poprzez szybkie adoptowanie się do zaistniałych zmian³⁹.

Zatem orientacja zawodowa obejmuje wszystkie działania wychowawcze szkoły, rodziców i innych osób, grup i instytucji, mające na celu przygotowanie młodzieży do podejmowania kolejnych decyzji związanych z wyborem szkoły i zawodu. Powinna to być działalność wychowawcza długofalowa, a nie jednorazowa akcja poprzedzająca podjęcie przez ucznia kolejnej decyzji edukacyjno-zawodowej oraz planowania kariery zawodowej (S. Szajek)⁴⁰.

Jak pisze K. Lelińska, działalność ta polega na przygotowaniu ucznia do podjęcia decyzji w sprawie wyboru szkoły i zawodu, na podaniu informacji o możliwościach kształcenia na różnych etapach rozwoju zawodowego oraz możliwościach zatrudnienia po ukończeniu szkoły i zdobyciu zawodu. Kształtuje umiejętności samopoznania i samooceny predyspozycji psychofizycznych, aktywne postawy wobec własnej kariery zawodowej na podstawie wskazywania roli aspiracji edukacyjnych i zawodowych w życiu jednostki oraz roli pozytywnej motywacji co do dalszego rozwoju edukacyjno-zawodowego⁴¹.

Zbliżone stanowisko prezentują B. Suchodolski i W. Rachalska, którzy traktują orientację zawodową jako proces wychowawczy⁴². W. Rachalska nazywa orientację zawodową procesem polegającym na pomaganiu człowiekowi w poznawaniu i wykorzystaniu własnego potencjału edukacyjnego, zawodowego, psychologicznego tak, by osiągnął zadowolenie z siebie i był społecznie użyteczny⁴³.

Ponieważ obecnie przygotowanie do zawodu odbywa się głównie w szkole używa się również nazwy orientacja szkolna. Jej celem jest zaznajomienie uczniów z możliwościami wyboru szkół ponadpodstawowych i uświadomienie uczniom, że możliwy jest wybór różnych typów i kierunków kształcenia, prowadzących do różnych zawodów⁴⁴. Niektórzy autorzy stosują określenie - „orientacja szkolna i zawodowa”. Termin ten używany jest w literaturze francuskiej i stamtąd został przyjęty przez inne kraje europejskie⁴⁵. Poradnictwo zawodowe w tym wypadku jest pojęciem podrzędnym wobec orientacji i definiowane jest jako udzielanie pomocy w wyborze zawodu (najczęściej jako poradę) w relacjach między radzącym się i doradcą⁴⁶. Podobne stanowisko zajmuje S. Baścik, który definiuje orientację zawodową jako pomoc młodzieży w wyborze szkoły zawodowej i zawodu. Odbywa się ona najczęściej w szkole, dlatego utożsamiana jest również z orientacją szkolną⁴⁷.

Oddzielnie natomiast ujmuje orientację szkolną i zawodową Z. Wiatrowski. Według autora orientacja zawodowa jest prowadzona w sposób celowy i zorganizowany wśród uczniów szkół podstawowych i liceów ogólnokształcących, stojących przed wyborem dalszej drogi edukacyjnej, wyborem zawodu i podjęciem decyzji zawodowej. Jest prowadzona w sposób celowy i zorganizowany wśród uczniów szkół podstawowych i licealnych, stojących przed wyborem odpowiedniej szkoły zawodowej lub wyższej⁴⁸.

Najszerze rozumienie orientacji zawodowej przedstawia B. Wojtasik, która traktuje orientację i poradnictwo edukacyjno-zawodowe jako całościową edukację, czyli taką, która nie kończy się wraz z ukończeniem szkoły⁴⁹. Przygotowuje ona uczniów wszystkich typów szkół, poziomów kształcenia do podejmowania kolejnych wyborów edukacyjno-

38 E. Podoska-Filipowicz, *Zarys zawodoznawstwa...*, s. 31.

39 E. Podoska-Filipowicz, *Orientacja i poradnictwo zawodowe na przestrzeni życia człowieka*, [w:] *Wielowymiarowość poradnictwa zawodowego w życiu człowieka*, red. D. Kukla, Warszawa 2009, s. 20.

40 S. Szajek, *Orientacja i poradnictwo zawodowe*, PWN, Warszawa 1979, s. 80.

41 K. Lelińska, *Orientacja i poradnictwo zawodowe...*, s. 192.

42 Z. K. Stąsieł, M. Zięcina-Banek, *O poradnictwie zawodowym dla osób niepełnosprawnych*, Warszawa 1991, s. 31.

43 W. Rachalska, *Orientacja i poradnictwo zawodowe. Wybrane problemy teoretyczne*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1980, s. 13–14.

44 T. W. Nowacki, *Leksykon pedagogiki pracy*, Wydawnictwo ITE, Radom 2004, s. 79.

45 Z. Wiatrowski, *Podstawy pedagogiki pracy*, Bydgoszcz, 2005, s. 197–198.

46 B. Wojtasik, *Warsztat doradcy zawodu. Aspekty pedagogiczno-psychologiczne*, Wydawnictwo Szkolne PWN, Warszawa 1997, s. 11.

47 S. Baścik, *Wybór zawodu a szkoła*, Warszawa 1975, s. 53.

48 Z. Wiatrowski, *Podstawy pedagogiki...*, s. 197.

49 Por. B. Wojtasik, *Orientacja i poradnictwo edukacyjno-zawodowe jako procesy wspierające całościowy rozwój zawodowy człowieka*, „Polsko-Ukraiński Rocznik” 2001, nr 3, s. 307–308.

zawodowych oraz planowania kariery zawodowej (por. S. Szajek, W. Rachalska)⁵⁰. Jest to proces, w którym następuje przekazywanie uczniom informacji o możliwościach kształcenia na różnych etapach rozwoju zawodowego oraz możliwościach zdobycia zawodu⁵¹.

Pojęciem koniecznym do zdefiniowania jest „informacja zawodowa”, stanowiąca najważniejsze narzędzie-środek, dzięki któremu jest realizowane poradnictwo i orientacja zawodowa. Najczęściej informację zawodową definiuje się jako zbiory danych potrzebnych jednostce do podejmowania kolejnych decyzji edukacyjnych, zawodowych oraz wejścia na rynek pracy- decyzji związanych z zatrudnieniem (K. Lelińska). Dzieli się ona na informację dotyczącą edukacji, czyli dane o szkole, warunkach przyjęć do szkoły, kształcenia, nauczanych przedmiotów, warunków nauki i możliwościach dalszego kształcenia, informację dotyczące zawodu, czyli zadania i czynności wykonywane w różnych zawodach, wymaganiach psychofizycznych stawianych kandydatom do zawodów. Ponadto dzieli się ona na informację o pracy oraz rynku pracy⁵². Informuje o możliwościach zatrudnienia na lokalnym rynku pracy, warunkach pracy, możliwościach awansu, doskonalenia zawodowego, przekwalifikowania się w sytuacji utraty pracy bądź trudności w znalezieniu jej⁵³.

Przytaczane terminy i sposób ich rozumienia dają możliwość sprecyzowania zakresu działalności doradcy oraz jego zadania. Orientacja zawodowa rozumiana w wąskim znaczeniu oznacza działalność doradcy, która polega głównie na podawaniu informacji zawodowej. Natomiast orientacja zawodowa w szerszym znaczeniu szerokim będzie stawiała doradcę w roli wychowawcy, który działa świadomie, celowo i stymuluje młodzież oraz osoby dorosłe do samodzielnego podjęcia decyzji zawodowej. Podobnie określa zadania doradcy termin „poradnictwo zawodowe”. Jeżeli przyjmuje się definicję w węższym znaczeniu, doradca zajmuje się przede wszystkim udzielaniem porad zawodowych, badaniem predyspozycji i preferencji zawodowych oraz poznawaniem radzącego się⁵⁴.

Reasumując należy stwierdzić, że prezentowani autorzy uznali, iż poradnictwo zawodowe, doradztwo zawodowe i orientacja zawodowa obejmują wszystkie działania wychowawcze o charakterze długotrwałym (a nie jednorazowym). Mają one na celu uświadomienie samemu uczniowi jego możliwości zawodowych oraz informowaniu jego rodziców o zawodach, spośród których uczeń mógłby dokonać najważniejszego wyboru, a także informowaniu, gdzie w razie potrzeby może on uzyskać fachową pomoc-poradę zawodową. Podkreślają one, że jest to działalność prowadzona przez szkoły i poradnie oraz rodziców, inne osoby i instytucje, której celem jest udzielanie uczniom pomocy w ukierunkowaniu ich planów życiowych, stosownie do zainteresowań i możliwości.

Literatura:

1. Bańka A., *Bezrobocie: podręcznik pomocy psychologicznej*, Poznań 1992.
2. Bańka A., *Nowe kierunki rozwoju współczesnego poradnictwa zawodowego. Poradnictwo zawodowe a doradztwo kariery*, „Poradnictwo w sieci”, publikacja on-line, 2008.
3. Baraniak B., *Współczesna pedagogika pracy. Z perspektywy edukacji. Pracy i Badań*, Warszawa 2013.
4. Baścik S., *Wybór zawodu a szkoła*, Warszawa 1975.
5. Brown D., Brooks L., *Career Counselling Techniques*, Boston, Allyn and Bacon, 1990.
6. Czerepaniak-Walczak M., *Doradztwo w reformowanej szkole- gimnazjum jako ośrodek doradztwa*, [w:] *Podjęcie decyzji zawodowej przez młodzież i osoby dorosłe w nowej rzeczywistości społeczno- politycznej*, red. B. Wojtasik, Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2001.
7. Drabik- Podgórna V., *Innowacja edukacyjna w poradnictwie zawodowym. Aplikacje rozwiązań francuskich*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2005.
8. Gladding S.T., *Poradnictwo zawodowe – zajęcia wszechstronne*, Urząd Pracy, Warszawa 1994.
9. Grodzicka N., *Informacja zawodowa*, Ministerstwo Gospodarki i Pracy. Departament Rynku Pracy, Warszawa 2005.
10. Kargulowa A., Ferencz K., *Społeczny kontekst poradnictwa: poszukiwanie szans dla poradnictwa w działalności kulturalno- oświatowej*, Warszawa 1991.
11. Kargulowa A., *Zmiany w orientacji i poradnictwie zawodowym*, „Pedagogika Pracy” 1994, nr 23.

50 S. Szajek, *Orientacja...*, s. 80; W. Rachalska, *Problemy orientacji zawodowej*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1987, s. 15-17.

51 K. Lelińska, G. Sołtyśńska, M. Gruza, *Zawody szkolnictwa zawodowego-vademecum doradcy zawodowego*, Warszawa, 2005, s. 18.

52 K. Lelińska, *Orientacja i poradnictwo zawodowe...*, s. 193.

53 N. Grodzicka, *Informacja zawodowa*, Ministerstwo Gospodarki i Pracy. Departament Rynku Pracy, Warszawa 2005, s. 11-12.

54 Z. Wiatrowski, *Podstawy pedagogiki...*, s. 197.

12. Lelińska K., *Założenia i kierunki rozwoju poradnictwa zawodowego w warunkach reformy*, „Problemy Poradnictwa” 1999, nr 2 (11), Politechnika Warszawska, Warszawa 1999.
13. Lelińska K., Sołtysińska G., Gruza M., *Zawody szkolnictwa zawodowego -vademecum doradcy zawodowego*, Warszawa, 2005.
14. Lelińska K., *Orientacja i poradnictwo zawodowe w nowym systemie oświaty*, [w:] *Pedagogika Pracy. Doradztwo zawodowe*, red. H. Bednarczyk, J. Figurski, M. Żurek, WSPZNP, Wydawnictwo ITE, Warszawa – Radom 2005.
15. Lelińska K., *Zawodoznawstwo w planowaniu kariery*, Warszawa 2006.
16. Malenda-Iwankiewicz A., *Zmiany na rynku pracy i planowanie kariery zawodowej. Nowe wyzwania dla poradnictwa zawodowego*, [w:] *Być doradcą! Doświadczenia i refleksje*, red.E. Siarkiewicz, B. Wojtasik, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław 2008.
17. Małecka A., *Doradztwo zawodowe w procesie kierowania indywidualnej ścieżki kariery zawodowej*, [w:] *Poradnictwo zawodowe w OHP i szkołach*, red. M. Najdychor, M. Żurek, E. Żywiec-Dąbrowska. Zeszyt nr 3, Warszawa 2007.
18. Minta J., *Poradnictwo światem uczenia się*, [w:] *Poradnictwo – kontynuacja dyskursu*, red. A. Kargulowa, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2009.
19. Murgatroyd S., *Poradnictwo i pomoc*, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 2000.
20. Nowacki T.W., *Leksykon pedagogiki pracy*, Wydawnictwo ITE, Radom 2004.
21. Nowacki T., *Znaczenie wiedzy i pedagogiczne problemy poradnictwa zawodowego*, [w:] *Doradca zawodowy w środowisku bezrobotnych*, red. E. Sarzyńska, Lublin 2007.
22. Parzęcki R., *Podstawy wiedzy o edukacji i poradnictwie zawodowym*, Włocławek 1999.
23. Parzęcki R., *Poradnictwo zawodowe w kształtowaniu kariery zawodowej*, [w:] *Pedagogika pracy w kontekście integracji europejskiej*, red. U. Jeruszka, H. Bednarczyk, WSP Towarzystwo Wiedzy Powszechnej w Warszawie, Warszawa 2003.
24. Parzęcki R., *Wspomaganie uczniów w wyborze zawodu i kierunku kształcenia komponentem procesu poradnictwa zawodowego*, „Wychowanie na co dzień” 2004, nr 7–8.
25. Podoska-Filipowicz E., *Zarys zawodoznawstwa, orientacji i poradnictwa zawodowego*, Wydawnictwo WSHiT w Częstochowie, Częstochowa 2008.
26. Podoska-Filipowicz E., *Orientacja i poradnictwo zawodowe na przestrzeni życia człowieka*, [w:] *Wielowymiarowość poradnictwa zawodowego w życiu człowieka*, red. D. Kukła, Warszawa 2009.
27. Rachalska W., *Orientacja i poradnictwo zawodowe. Wybrane problemy teoretyczne*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1980.
28. Rachalska W., *Problemy orientacji zawodowej*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1987.
29. Stąsień K., Zięcina-Banek M., *O poradnictwie zawodowym dla osób niepełnosprawnych*, Warszawa 1991.
30. Szajek S., *Orientacja i poradnictwo zawodowe*, PWN, Warszawa 1979.
31. Szajek S., *System organizacji i poradnictwa zawodowego*, PWN, Warszawa 1989.
32. Włodek-Chronowska J., *Poradnia wychowawczo-zawodowa w systemie orientacji zawodowej*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne 1980.
33. Wieczorek G., Woźniak-Krakowian A., *Rola i miejsce szkolnego doradcy zawodowego w systemie oświaty w opinii kadry kierowniczej placówek edukacyjnych*, [w:] *Współczesne paradygmaty doradztwa zawodowego w zastosowaniu praktycznym*, red. H. Skłodowski, SWSZ Przedsiębiorczości i Zarządzania, Łódź 2006.
34. Wiatrowski Z., *Podstawy pedagogiki pracy*, Bydgoszcz, 2005.
35. Wilsz J., *Znaczenie nieukształtowanych cech osobowości człowieka w procesie kształcenia przedzawodowego*, Wydawnictwo WSP, Częstochowa 1996.
36. Wojtasik B., *Doradca zawodu. Studium teoretyczne z poradoznawstwa*, Wrocław 1993.
37. Wojtasik B., *Orientacja i poradnictwo edukacyjno-zawodowe jako procesy wspierające całościowy rozwój zawodowy człowieka*, „Polsko-Ukraiński Rocznik” 2001, nr 3.
38. Wołk Z., *Poradnictwo zawodowe w edukacji młodzieży*, Zielona Góra, 2006.

dr Witold Pietruk, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna
w Niemodlinie-pedagog-terapeuta,
certyfikowany doradca zawodowy; WSHE Brzeg-wykładowca
tel. 501 224 023; witekshkola@op.pl
Informacje dodatkowe:

Doktor nauk społecznych, członek Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego
(przy Uniwersytecie Opolskim), nauczyciel dyplomowany

Dolnośląski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli we Wrocławiu

Dolnośląski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli we Wrocławiu jest jednostką organizacyjną Samorządu Województwa Dolnośląskiego, akredytowaną przez Kuratorium Oświaty we Wrocławiu. Posiada siedzibę główną we Wrocławiu oraz Filie w trzech lokalizacjach: w Jeleniej Górze, Legnicy i Wałbrzychu obejmując zasięgiem całe województwo dolnośląskie.

Zajmuje się organizacją i prowadzeniem różnorodnych form doskonalenia kadry kierowniczej szkół i placówek oświatowych oraz nauczycieli. Proponuje realizację programów wsparcia szkół w ich jakościowym rozwoju. Jest organizatorem wydarzeń edukacyjnych o charakterze lokalnym, regionalnym i międzynarodowym. W ramach statutowych zadań prowadzi działalność promocyjno-wydawniczą oraz konsultacje dla nauczycieli. Współpracuje z szeroko pojętym środowiskiem edukacyjnym - instytucjami działającymi na rzecz oświaty, wyższymi uczelniami, pracodawcami.

Zapraszamy dyrektorów szkół i placówek oraz nauczycieli do skorzystania z naszej oferty szkoleniowej. Proponujemy formy tradycyjne i prowadzone zdalnie. Różnorodna problematyka szkoleń zapewni Państwu podnoszenie kompetencji zawodowych w różnych obszarach, również związanych z realizacją kierunków polityki oświatowej państwa i województwa dolnośląskiego.

Zapraszamy na stronę dodn.dolnyslask.pl/oferta/

Działamy skutecznie i profesjonalnie. Realizujemy różnorodne formy szkolenia: warsztaty, rady szkoleniowe, seminaria, konferencje i inne wydarzenia edukacyjne

Oferta szkoleń jest różnorodna, z uwzględnieniem zgłoszonych przez Państwa potrzeb. Realizujemy projekty edukacyjne: „Lekcja: Enter”, „Kompetencje 4.0” (polsko-czeski), „Groß und Klein gemeinsam - Duzi i Mali razem. Transgraniczna współpraca dla wspierania edukacji przedszkolnej w zakresie kultury i języka sąsiada (polsko-niemiecki)

Dedykujemy Państwu serię wydawniczą „Skrypty belfra” i „Skrypty metodyczne”

Nie pozostajemy obojętni na bieżące problemy nauczycieli - nasi konsultanci i doradcy metodyczni prowadzą konsultacje indywidualne, w tym on-line

W ROKU SZKOLNYM 2021/2022 OFERUJEMY

- **Skrypty Belfra i Skrypty Metodyczne**
- **Projekty edukacyjne:** Lekcja: Enter na zDolny Śląsk, Cyfrowy nauczyciel z Dolnego Śląska - Wsparcie placówek doskonalenia nauczycieli i bibliotek pedagogicznych w realizacji zadań związanych z przygotowaniem i wsparciem nauczycieli w prowadzeniu kształcenia na odległość
- **Cykliczne spotkania:** Samorządowe poniedziałki - Klub dyskusyjny Belfra; Wtorki metodyczne - Klub dyskusyjny Belfra; Środy Szefów - Klub dyskusyjny Belfra; Czwartki w DODN - Klub dyskusyjny Belfra; Piątki dla wychowawców - Klub dyskusyjny Belfra.

dodn.dolnyslask.pl